

Для студентів напряму підготовки –
053 «Психологія»
2017-2018 н.р.

I курсу

Вікова психологія

Методичні вказівки до
проведення семінарських
занять

Nadiia.kogutiak@gmail.com

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1-3.

Тема: Вступ до вікової психології.

Історія розвитку вікової психології як науки.

1. Місце вікової психології в системі психологічних наук.
2. Основні поняття та категорії вікової психології.
3. Методи дослідження у віковій психології.
4. Передумови виникнення дитячої психології як самостійної науки в кінці XIX століття (І.Ф. Герbart, К.Д. Ушинський, У. Джеймс, Г. Мюнстенберг, В. Прейер та ін.).
5. Виникнення та розвиток вікової психології на початку XX століття (Ст. Холл, Е. Мейман, Д. Селі, В. Штерн, Е. Клапаред, К. Бюлер, Ш. Бюлер та ін.).
6. Поняття про вік. Основні підходи та критерії вікової періодизації (К. Бюлер, Б. Зазо, П.П. Блонський, Ж. Піаже, Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін та ін.).
7. Теорія конвергенції В. Штерна.
8. Теорія морального розвитку Л. Кольберга.
9. Теорії розвитку у вітчизняній психології (С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, О.В. Запорожець, Б.Г. Ананьєв, П.Я. Гальперін, О.В. Петровський, Д.Б. Ельконін, Г.С. Костюк та ін.).
10. Етапи соціалізації особистості в концепції О.В. Петровського.
11. Взаємозв'язок навчання та розвитку особистості: основні концепції (Е. Торндайк, Ж. Піаже, Л.С. Виготський).

Блок практичних навичок:

Дискусія (метод організації спільної комунікації в інтересах інтенсивного і продуктивного розв'язання групового завдання).

Тема дискусії: «Чи може сучасна вікова психологія дати всебічну і глибоку відповідь на запити педагогічної практики?»

ЛІТЕРАТУРА

1. Савчин М.В. Василенко Л.П. Вікова психологія: начальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
2. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 346 с.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). – К., 2005. – 109 с.
4. Кутішенко В.П. Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2009. – 338 с.
5. Крайг Г., Бокум Д. Психологія розвитку. – СПб.: Питер, 2007. – С. 157-212.
6. Кайл Р. Развитие ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – С. 79-105.
7. Психология человека от рождения до смерти / Под общ. ред. А.А. Реана – СПб: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 656 с.

Тема: Закономірності онтогенетичного розвитку людини
ПЛАН

1. Загальні засади психічного розвитку людини. Співвідношення понять: ріст, дозрівання, розвиток.
2. Сфери та детермінанти (фактори) психічного розвитку.
3. Критерії періодизації психічного розвитку.
4. Стабільні, кризові та сензитивні періоди онтогенезу.
5. Основні теорії психічного розвитку людини.
 - 5.1. Психодинамічний підхід до онтогенетичного розвитку (теорія психосексуального розвитку З.Фрейда, психосоціальна теорія Е.Еріксона).
 - 5.2. Біхевіористичний підхід до онтогенетичного розвитку (теорія оперантного умовлення Б.Скіннера, соціально-когнітивна теорія А.Бандури).
 - 5.3. Когнітивно-генетичний підхід до онтогенетичного розвитку (теорія розвитку дитячого інтелекту Ж.Піаже).
 - 5.4. Теорія морального розвитку Л.Кольберга.
 - 5.5. Базові вітчизняні концепції психічного розвитку (культурно-історична теорія Л.С.Виготського, теорія діяльності О.М.Леонтьєва, концепції Д.Б.Ельконіна, Г.С.Костюка).

Блок практичних навичок:

Вправа: «Ажурна пилка». Це інтерактивний метод.

Технологія використовується для створення ситуації, яка дає змогу студентам працювати разом для засвоєння великої кількості інформації за короткий проміжок часу. Суть методу полягає у груповому вивченні конкретного розділу або питання модуля. Кожному учаснику малої групи дається певний матеріал, в якому він стає експертом. Мала група збирається з учасниками інших груп, які мають той самий матеріал. В експертній групі вони обговорюють ефективні способи ознайомлення з цим матеріалом інших учасників. Після цього студенти повертаються до своїх базових груп і кожен учасник по черзі послідовно навчає своїй частині матеріалу інших.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. – СПб.: Питер, 2007. – С. 157-212.
2. Василенко Л.П., Савчин М.В. Вікова психологія. – Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. - 416 с.
4. Кулагина И.Ю., Коллюцкий В.И. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 464 с.
5. Немов Р.С. Психология. – М.: Владос, 2001. – Кн.. 2: Психология образования. – 608с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7-8.

Тема: Особливості пренатального розвитку дитини. Фаза новонародженості.

ПЛАН

1. Пренатальний ріст та розвиток дитини.
2. Вплив факторів середовища на розвиток дитини.
3. Стадії перебігу пологів. Можливі післяпологові ускладнення.
4. Психологічна характеристика періоду (фази) новонародженості.
 - 4.1. Безумовні рефлекси та їх значення для розвитку дитини.
 - 4.2. Особливості розвитку органів чуття. Значення вправління органів.
 - 4.3. Розвиток емоційної сфери. Комплекс поживлення.

Блок практичних навичок:

термінологічний диктант; складання кросворду за основними термінами вікової психології

ЛІТЕРАТУРА

1. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. – СПб.: Питер, 2007. – С. 157-212.
2. Кайл Р. Развитие ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – С. 79-105.
3. Василенко Л.П., Савчин М.В. Вікова психологія. – Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. - 416 с.
5. Кулагина И.Ю., Колюцкий В.И. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 464 с.

II СЕМЕСТР

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

Тема: Психологічні особливості розвитку у немовлячому віці.

ПЛАН

1. Особливості спілкування у немовлячому віці.
2. Формування передумов розвитку мови у немовлячому віці.
3. Розвиток рухів та дій.
4. Розвиток орієнтації в оточуючому світі (сенсорний та перцептивний розвиток).
5. Когнітивний розвиток у немовлячому віці.

Блок практичних навичок:

Рефлексивна співбесіда; співбесіда за запитаннями самоперевірки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. – СПб.: Питер, 2007. – С. 274-360.
2. Психология человека от рождения до смерти / Под общ. ред. А.А. Реана – СПб: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 656 с.
3. Василенко Л.П., Савчин М.В. Вікова психологія. – Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
5. Кулагина И.Ю., Колюцкий В.И. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 464 с.
6. Немов Р.С. Психология. – М.: Владос, 2001. – Кн.. 2: Психология образования. – 608 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Психологічні особливості розвитку у ранньому та дошкільному віці.

ПЛАН

1. Соціальний та емоційний розвиток у ранньому віці.
2. Особливості когнітивного розвитку та розвитку мови у ранньому віці.
3. Розвиток особистості у ранньому віці. Криза 3-х років.
4. Гра як основний рушій розвитку у дошкільному дитинстві.
5. Розвиток пізнавальних процесів у дошкільному віці.
6. Соціалізація та розвиток особистості у дошкільному віці.
7. Психологічний аналіз кризи 6-7 років.

Блок практичних навичок:

Проведення експрес-опитування; тестового контролю знань, рефлексивний діалог у мікрогрупах за заданою темою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікова психологія. Хрестоматія. / Під ред. Н.М. Когутяк, Ю.Р. Сидорик, В.М. Мицько, 2017
2. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. – СПб.: Питер, 2007. – С. 214-273.
3. Кайл Р. Развитие ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – С. 79-105.
4. Василенко Л.П., Савчин М.В. Вікова психологія. – Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. - 416 с.
6. Немов Р.С. Психология. – М.: Владос, 2001. – Кн.. 2: Психология образования. – 608 с.
7. Ньюкомб Н. Развитие личности ребенка. – СПб.: Питер, 2002.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3-4.

Тема: Молодший шкільний вік: основні тенденції та закономірності психічного розвитку. Психологічні особливості розвитку у підлітковому віці.

ПЛАН

1. Готовність дитини до навчання у школі: основні критерії.
2. Навчання та когнітивний розвиток у молодшому шкільному віці.
3. Розвиток емоційно-вольової та мотиваційної сфер у молодшого школяра.
4. Колектив та розвиток особистості у молодшому шкільному віці.
5. Обдарованість та розвиток здібностей молодшого школяра.
6. Особливості взаємин підлітка з соціальним оточенням. Особистісно-інтимне спілкування.
7. Розвиток емоційно-вольової сфери у підлітковому віці.
8. Сучасні погляди та теоретичні підходи до проблеми підліткової кризи.
9. Особливості когнітивного розвитку у підлітковому віці.

Блок практичних навичок:

Написати коротке есе з відповідями на такі питання:

Що є основним джерелом емоцій і почуттів молодших школярів та як вони розвиваються? Що означає "виховувати волю дитини" та в чому виявляється такий розвиток? Як впливає тип темпераменту, навчання й виховання на формування характеру учнів молодшого шкільного віку? Які особливості розвитку здібностей, засвоєння морально-етичних якостей, норм і правил поведінки, формування взаємин з однокласниками спостерігаються у цей віковий період?

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікова психологія. Хрестоматія. / Під ред. Н.М. Когутяк, Ю.Р. Сидорик, В.М. Мицько, 2017
2. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. – СПб.: Питер, 2007. – С. 413-490.
3. Кайл Р. Развитие ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 640 с.
4. Василенко Л.П., Савчин М.В. Вікова психологія. – Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. - 416 с.
6. Кле М. Психология подростка: Психосексуальное развитие. – М.: Педагогика, 1991.
7. Ньюкомб Н. Развитие личности ребенка. – СПб.: Питер, 2002.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема. Психологічні особливості розвитку в період ранньої юності.

ПЛАН

1. Взаємини старшокласників з однолітками та дорослими. Любов і дружба в ранній юності.
2. Пізнавальні процеси та когнітивний розвиток у період ранньої юності.
3. Особливості емоційно-вольової сфери у період ранньої юності.
4. Формування особистості в ранній юності. Особистісне та професійне самовизначення.

Блок практичних навичок:

1. Ділова гра. Із студентської групи виділяють представників на роль психологів. Всі інші – батьки старшокласників. Батьки складають запитання до психологів. Організатор гри проводить зустріч батьків з психологами міста.
2. Складання програми роботи (проблеми, основні напрямки, методи роботи) психолога з важкими: 1 варіант – дошкільнятами; 2 варіант – молодшими

школярами; 3. варіант – підлітками; 4. варіант – старшокласниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. – СПб.: Питер, 2007. – С. 413-490.
2. Василенко Л.П., Савчин М.В. Вікова психологія. – Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
4. Кон И.С. Психология ранней юности. – М.: Просвещение, 1989.
5. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. – СПб.: Питер, 2000.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6-7.

Тема. Психологія дорослої людини.

ПЛАН

1. Фізичний та когнітивний розвиток у період ранньої дорослості.
2. Психосоціальний розвиток у період ранньої дорослості.
3. Розвиток особистості у період ранньої дорослості.
4. Професійна підготовка та вибір професійного шляху у ранньому дорослому віці.
5. Сім'я і батьківство. Гендерна рівність, прийняття гендерних ролей та стратегії сімейного виховання.
6. Причини та наслідки кризи середнього віку.
7. Фізіологічна стабільність та здоров'я в період середньої дорослості.
8. Середня дорослість: особливості емоційного та когнітивного розвитку.
9. Розвиток особистості та кар'єрний ріст в період середньої дорослості.

Блок практичних навичок:

1. Ознайомлення з методикою діагностики особистісної зрілості На занятті студенти досліджують за допомогою методики власну особистість. Отримують завдання дослідити за допомогою цієї методики когось із представників покоління своїх батьків та здійснити порівняльну характеристику.
2. Написання твору «Значення дідуся і бабусі в долі окремої людини».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікова психологія. Хрестоматія. / Під ред. Н.М. Когутяк, Ю.Р. Сидорик, В.М. Мицько, 2017
2. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. – СПб.: Питер, 2007. – С. 413-490.
3. Василенко Л.П., Савчин М.В. Вікова психологія. – Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
5. Фельдштейн Д.И. Психология взросления: структурно-содержательные характеристики процесса развития личности. – М.: Моск. психол.-соц. институт, 1999.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8-9.

Тема. Геронтопсихологія. Основні тенденції та закономірності психічного розвитку в період пізньої дорослості і старості.

ПЛАН

1. Загальна характеристика періоду пізньої зрілості.
2. Старіння: фізіологічні, психологічні та соціальні причини.
3. Пізнавальні та когнітивні процеси у період пізньої зрілості.
4. Особистісний та соціальний розвиток у похилому віці.
5. Екзистенційна криза розвитку у похилому віці: шляхи подолання.

6. Завершення життєвого шляху: проблеми помирання та смерті.

Блок практичних навичок:

Робота у групах. Студенти розбиваються на підгрупи і разом заповнюють запропоновану схему. Кожна група представляє свій варіант відповіді. Після чого починається обговорення виконаного завдання. Завдання. Планування свого життя допомагає людині підготуватися до старості і полегшує адаптацію. Для кожного із перерахованих аспектів життя заплануйте декілька заходів, які допомогли б людині адаптуватися до старості.

- А. Здоров'я _____
- Б. Фінанси _____
- В. Інтереси _____
- Г. Ставлення до життя _____

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікова психологія. Хрестоматія. / Під ред. Н.М. Когутяк, Ю.Р. Сидорик, В.М. Мицько, 2017
2. Крайг Г., Бокум Д. Психологія розвитку. – СПб.: Питер, 2007. – С. 413-490.
3. Психологія человека от рождения до смерти / Под общ. ред. А.А. Реана – СПб: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 656 с.
4. Василенко Л.П., Савчин М.В. Вікова психологія. – Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
6. Фельдштейн Д.И. Психологія взросления: структурно-содержательные характеристики процесса развития личности. – М.: Моск. психол.-соц. институт, 1999.